

MASOFAVIY TA'LIMNING AFZALLIKLARI VA MUAMMOLARI

Olimova Dono Shakirovna

*Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali
O'zbek tili va adabiyoti kafedrasida mudiri p.f.n dotsent.*

Atajonov Hasanboy Odilbek o'g'li

*Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali
Stomatologiya yo'nalishi magistri.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada masofaviy ta'limning zamonaviy jamiyatdagi o'rni, uning ijobiy va salbiy jihatlari tahlil qilinadi. Ta'limning ushbu shakli zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida keng tarqalib, ayniqsa pandemiya davrida asosiy ta'lim shakllaridan biriga aylandi. Maqolada masofaviy ta'limning qulayliklari - joy va vaqt tanlamasdan ta'lim olish imkoniyati, xarajatlarning kamayishi, ta'limda innovatsion texnologiyalarning qo'llanilishi kabi jihatlar yoritilgan. Shu bilan birga, bu tizimdagi muammolar - internet infratuzilmasining yetarli emasligi, o'quvchilarning o'zini-o'zi nazorat qilishdagi qiyinchiliklari, ta'lim sifati va interaktivlik darajasining pasayishi kabi masalalarga ham e'tibor qaratilgan. Yakuniy xulosalarda masofaviy ta'limni yanada takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: masofaviy ta'lim, zamonaviy texnologiyalar, ta'lim sifati, onlayn darslar, interaktivlik, internet infratuzilmasi, ta'lim muammolari

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim sohasiga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, masofaviy ta'lim bugungi kunda dolzarb mavzulardan biriga aylangan. U nafaqat pandemiya sharoitida, balki undan keyingi davrda ham keng qo'llanilmoqda. Ushbu maqolada masofaviy ta'limning afzalliklari va mavjud muammolari haqida fikr yuritiladi.

Internetning imkoniyatlari kundan-kunga oshib bormoqda va masofaviy ta'lim bu imkoniyatlardan biri sifatida keng tarqalmoqda. Masofaviy ta'lim o'quvchilarni mustaqil fikrlash, holatni baholash va xulosa qilish kabi qobiliyatlarni rivojlantiradi. O'quvchilar o'ziga qulay vaqtda, joyda bilim olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu tizim o'qituvchilar va o'quvchilarni masofadan turib interfaol muloqot qilishga imkon beradi. Masofaviy ta'limning afzalligi shundaki, u katta xarajatlarni kamaytiradi, chunki sinf xonalari va o'quv qurollari zarur emas. O'quv materiallari elektron formatda taqdim etiladi va onlayn-testlar orqali baholash amalga oshiriladi. Bundan tashqari, bu tizim uzoq hududlarda yashovchi yoki salomatligi cheklangan o'quvchilarga ham ta'lim olish imkoniyatini yaratadi. Masofaviy ta'limning iqtisodiy jihatlari ham arzonligi bilan ajralib turadi, chunki o'quvchilar transportga pul

sarflamaydi. O'qituvchi esa ko'proq o'quvchilarga e'tibor qaratishi mumkin va o'qish davomida faoliyatini davom ettirishi mumkin.

Masofaviy ta'limning yana bir muhim afzalligi shundaki, o'quvchi o'z vaqtini boshqarish va ko'plab kurslarda bir vaqtning o'zida ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, masofaviy ta'lim an'anaviy ta'limdan past emas, balki ba'zi holatlarda undan ustunroqdir, chunki o'quvchilar o'quv materiallarini mustaqil ravishda o'rganadilar. Bu esa o'tilgan mavzularni chuqur o'zlashtirishga yordam beradi va materialni eslab qolishni osonlashtiradi. Bunday ta'limda darsliklar yoki qo'llanmalar yetishmasligi muammosi mavjud emas, chunki o'quv materiallari elektron pochta, ijtimoiy tarmoqlar yoki maxsus saytlarga obuna bo'lish orqali taqdim etiladi.

Masofaviy ta'limning arzonligi ham uning yana bir katta afzalligi hisoblanadi. O'qishga borish va kelish uchun sarflanadigan mablag'lar va transport xarajatlari bo'lmaydi, shuningdek, chet elda o'qish uchun viza yoki xorijiy pasport talab qilinmaydi. Bu tizim, shuningdek, o'quvchilarni baholashda ham o'zgacha usulni taqdim etadi. O'quvchilar onlayn-testlar yordamida baholanadi, bu esa imtihonlar paytidagi stress va hayajonlarni kamaytiradi. O'qituvchilar ham masofaviy ta'limda o'z pedagogik faoliyatlarini davom ettirishda katta qulayliklarga ega bo'lishadi, chunki ular dam olish yoki dekret ta'tilida bo'lsa ham, o'quvchilarga yordam bera olishadir.

Shuningdek, masofaviy ta'limning eng katta afzalliklaridan biri bu - joy va vaqt tanlamasdan ta'lim olish imkoniyatidir. Bu ayniqsa ish bilan band insonlar yoki chekka hududlarda yashovchilar uchun muhimdir. Shuningdek, transport va yashash xarajatlari kamayadi. Ko'plab platformalarda ta'lim jarayonlari yozib olinadi va istalgan vaqtda qayta ko'rish imkoniyati mavjud.

Masofaviy ta'lim geografik cheklovlarni bartaraf etib, an'anaviy ta'lim tizimida qatnasha olmaydiganlarga sifatli ta'lim olish imkonini beradi. Bu usul umrbod ta'lim va ko'nikmalarni rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Onlayn ta'lim, an'anaviy kampus dasturlariga qaraganda, talabalar uchun tejamkor bo'lishi mumkin, chunki u qatnov, turar joy va boshqa jismoniy xarajatlarni tejashga yordam beradi, bu esa ta'limni yanada qulay va arzon qiladi. Masofaviy ta'lim shaxsiylashtirilgan o'quv tajribasini ta'minlab, talabalar o'zlarining individual o'qish uslublariga mos ravishda materiallarni o'z tezligida o'rganishlari, qiyin mavzularni qayta ko'rib chiqishlari va interfaol resurslar orqali tushunishlarini yaxshilashlari mumkin. Biroq, bu usulning kamchiligi shundaki, talabalar va o'qituvchilar o'rtasidagi yuzma-yuz muloqotning yo'qligi o'rganish va hamkorlikni cheklashi mumkin. Shuningdek, masofaviy ta'lim texnologiyalarga tayanib ishlaydi, shuning uchun talabalar samarali o'rganish uchun ishonchli internet ulanishlari, kompyuterlar va dasturlarni ishlatishlari zarur. Texnik muammolar va raqamli savodxonlik masalalari ayrim o'quvchilarning ta'lim jarayonida to'siqlar yaratishi mumkin.

Shuningdek, masofaviy ta'lim zamonaviy raqamli vositalar bilan boyitilgan bo'lib, o'quvchilarning raqamli savodxonligini oshiradi. Bu esa ularning bozor talablariga mos keladigan malakalarga ega bo'lishlariga xizmat qiladi.

Ta'lim jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanishning asosiy masalasi - insonning intellektual imkoniyatlarini kengaytirishdan iborat. Hozirgi vaqtda o'qitish uslubiylatining o'zi o'zgarib bormoqda: bilimlarni o'zlashtirish - axborotlardan foydalana olishga, uni kompyuter yordamida egallashga o'rnini bermoqda. Oliy ta'lim muassasalarini kompyuterlashtirish o'zining yuqori darajasiga ko'tarilib, kompyuterlar asosida yangi axborot texnologiyalarini hayotga tatbiq qilish keng amalga oshirilmoqda. Axborotlar jamiyatiga o'tishda har qanday yetuk darajali zamonaviy mutaxassis kompyuterlar, telekommunikasiya va boshqa aloqa vositalaridan unumli foydalana olishni bilishi zarur. Shunday ekan, bo'lajak mutaxassislarimizni bilimli va zamon talablari darajasida tayyorlash uchun oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini boshqarishda axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish yaxshi natija beradi. Auditoriyalarni zamonaviy texnika vositalari bilan jihozlash va ulardan dars jarayonida foydalanish, Axborot texnologiyalari fanidan amaliy mashg'ulotlarni olib borishda zamonaviy texnika vositalari, ya'ni kompyuterlar, proektorlar, video, audio vositalarni qo'llay bilish ta'lim sifatini yanada oshiradi.

Biroq bu tizimda muammolar ham talaygina. Eng avvalo, internet infratuzilmasining har doim ham yetarli emasligi sababli, ayniqsa qishloq hududlarida ta'lim jarayonlari qiyin kechmoqda. Bundan tashqari, o'quvchilarning o'zini-o'zi nazorat qilishdagi muammolari, motivatsiyaning sustligi va darslarning interaktivlik darajasining pastligi sifatli ta'lim olishga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi bevosita muloqotning yo'qligi ham ko'plab tushunmovchiliklarga sabab bo'ladi. Shu bilan birga, ayrim fanlar, ayniqsa laboratoriya ishlarini talab qiluvchi yo'nalishlarda masofaviy ta'lim samaradorligi yetarli bo'lmasligi mumkin.

Ya'ni, An'anaviy sinf muhitisiz o'quvchilar o'z vaqtlarini samarali boshqarish, tartibli bo'lish va akademik maqsadlariga erishishga e'tibor qaratishlari zarur. Onlayn ta'lim esa ba'zi talabalar uchun ijtimoiy izolyatsiyaga olib kelishi mumkin, chunki sinfdoshlar va o'qituvchilar bilan shaxsiy aloqalar yo'qoladi. Bu an'anaviy sinflarda mavjud bo'lgan jamoaviy va hamkorlik ruhiga ta'sir qilishi mumkin. Masofaviy ta'lim ta'lim tizimiga katta ta'sir ko'rsatib, o'qish usullarini o'zgartirdi. Bu usul ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirib, joylashuv va sharoitlarga qarab o'quvchilarga o'z akademik maqsadlariga erishish imkoniyatini taqdim etdi. Masofaviy ta'lim o'quvchilarga moslashuvchan va qulay imkoniyatlar yaratib, ko'plab afzalliklarni taklif etadi, ammo u ba'zi muammolarni, masalan, o'zaro ta'sirning cheklanganligi, texnologiya muammolari, ijtimoiy izolyatsiya va akkreditatsiya masalalarini ham

keltirib chiqaradi. Shuning uchun talabalar onlayn ta’limning afzalliklarini tushunib, o’z ta’lim sayohatlari haqida ongli qarorlar qabul qilishlari zarur.

Masofaviy ta’lim ta’lim tizimiga sezilarli ta’sir ko’rsatdi va odamlarning bilim olish usullarini o’zgartirdi. Bu ta’lim usuli o’rganish imkoniyatlarini kengaytirib, o’quvchilarga joylashuvi yoki sharoitlaridan qat’i nazar, akademik intilishlariga erishish imkonini beradi. Masofaviy ta’lim talabalarga moslashuvchan va qulay ta’lim imkoniyatlarini taklif etadi, biroq u o’zaro ta’sirning cheklanganligi, texnologik muammolar, o’z-o’zini boshqarish, ijtimoiy izolyatsiya va akkreditatsiya kabi muammolarni ham yuzaga keltiradi.

Masofaviy ta’limning yana bir kamchiligi shundaki, talabalar va o’qituvchilar o’rtasida yuzma-yuz muloqotning yo’qligi o’rganish jarayonini cheklashi mumkin. Bu, ayniqsa, real vaqt rejimidagi munozaralar, hamkorlikdagi loyihalar va tezkor fikr-mulohazalarni olish imkoniyatlarining yo’qligi bilan bog’liq. Natijada, o’quvchilar o’rganish jarayonida chuqurroq ishtirok etish va materialni yaxshiroq o’zlashtirishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Shuningdek, masofaviy ta’lim texnologiyaga tayanadi, shuning uchun talabalar samarali ishtirok etish uchun barqaror internet ulanishiga, kompyuter va kerakli dasturlarga ega bo’lishlari zarur. Ba’zi talabalar uchun texnik muammolar yoki raqamli savodxonlik darajasi o’rganish jarayoniga to’sqinlik qilishi mumkin.¹

Xulosa qilib aytganda, masofaviy ta’lim - zamonaviy ta’limning ajralmas qismi bo’lib, uning imkoniyatlari juda keng. Biroq mavjud muammolarni bartaraf etish orqali ushbu tizimni yanada takomillashtirish zarur. Bu borada davlat tomonidan internet infratuzilmasini rivojlantirish, o’qituvchilarni raqamli savodxonlik bo’yicha tayyorlash va o’quvchilar uchun interaktiv metodlarni keng joriy etish kabi chora-tadbirlar muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Temirov A., Sohobiddinov A. “Mamlaktimiz ta’lim tizimida axborot kommunikatsiya va innovatsiyon texnologiyalardan foydalangan holda bilim olish” // "WORLD SOCIAL SCIENCE" // 15-16 bet.
2. Ming, W., & Yang, Y. (2020). “The impact of online education on the educational outcomes of students: A comparative analysis”. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 17(1), 10-21.
3. Kreijser, S., & Moore, K. (2015). “Distance education: New insights and innovations”. *Educational Technology Review*, 17(1), 40-59.

¹ Kreijser, S., & Moore, K. (2015). “Distance education: New insights and innovations”. *Educational Technology Review*, 17(1), 40-59.